

Socialdepartementet
Enheten för socialtjänst och
funktionshinderspolitik
s.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: s.sof@regeringskansliet.se

Diarienummer S2025/00416

Betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15)

Förvaltningsrätten i Stockholm har, utifrån de aspekter som domstolen har att beakta, följande synpunkter på förslagen.

Behov av samordning

För närvarande pågår flera lagstiftningsprojekt som berör eller på annat sätt kan tänkas påverka de lagförslag som läggs fram i betänkandet. För att undvika tillämpningssvårigheter eller andra oförutsedda konsekvenser anser förvaltningsrätten att det är av vikt att de olika förslagen samordnas.

Jobbpremie

Enligt utredningens förslag ska en ansökan om jobbpremie lämnas in senast tre månader efter det att rätt till jobbpremie uppstod. Det föreslås även bestämmelser som ger socialnämnderna möjlighet att i vissa situationer återkräva utbetald ersättning. Enligt förslaget ska den tillfälliga lagen om jobbpremie upphöra att gälla vid utgången av 2028. Några särskilda övergångsbestämmelser föreslås inte. Om förslaget genomförs utan ytterligare övergångsbestämmelser har socialnämnderna, efter att lagen upphört, inte möjlighet att tillämpa bestämmelserna om återkrav eller bevilja ansökningar som getts in inom den föreskrivna tiden om tre månader från att rätt till jobbpremie uppstod.

Förvaltningsrätten noterar att promemorian *Jobbpremie – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning* innehåller motsvarande förslag om tillfälliga bestämmelser om jobbpremie men med Försäkringskassan som föreslagen ansvarig myndighet. Den föreslagna förordningen innehåller övergångsbestämmelser som innebär att förordningen ska fortsätta att gälla för jobbpremier som avser tid före upphävandet och för ansökningar om jobbpremier som görs efter upphävandet och som avser tid före upphävandet. Om det ska finnas möjlighet för socialnämnderna att tillämpa bestämmelsen om återkrav även efter att den föreslagna tillfälliga lagen har upphört samt besluta om

jobbpremie som avser tid före lagens upphörande behövs övergångsbestämmelser likt de som förslås i den nämnda promemorian. Sådana övergångsbestämmelser är även nödvändiga för att besluten ska kunna överklagas och prövas av domstol efter att lagen har upphört.

Enligt utredningens förslag ska bestämmelsen om återkrav tillämpas på samma sätt som motsvarande bestämmelse i socialtjänstlagen (2001:453). Förvaltningsrätten noterar dock att det inte föreslås några bestämmelser som motsvarar 9 kap. 3 § socialtjänstlagen som anger att en socialnämnd som vill föra talan om ersättning som en enskild inte återbetalar frivilligt ska väcka talan hos förvaltningsrätt inom tre år, samt reglerar vissa situationer då talan om ersättning inte får bifallas. Om den föreslagna bestämmelsen om återkrav ska tillämpas på samma sätt som motsvarande bestämmelse i socialtjänstlagen bör bestämmelsen kompletteras eller fördes med en hänvisning till 9 kap. 3 § socialtjänstlagen.

Modell för bidragstak

Utredningen bedömer att förslaget om en modell för ett bidragstak sannolikt inte är fullt ut förenligt med flera av de grundläggande principerna i socialtjänstlagen och vissa svenska konventionsåtaganden, bl.a. barnkonventionen. Detta kan medföra problem vid rättstillämpningen och torde kräva närmare överväganden om förslaget ska genomföras (jfr 3 kap. 1 § i den nya socialtjänstlagen som träder i kraft den 1 juli 2025).

Utredningen föreslår att det ska finnas en ventil i systemet, så att den som har synnerliga skäl inte ska omfattas av taknivån. Det anges att synnerliga skäl är avsett att indikera att det rör sig om mycket begränsade situationer då undantaget kan bli aktuellt och att det ska röra sig om situationer som inte har kunnat förutses i lagstiftningsarbetet. Då det ska röra sig om situationer som inte har kunnat förutses i lagstiftningsarbetet är det visserligen förståeligt att några exakta exempelsituationer inte kan anges. Förvaltningsrätten anser dock att det vore önskvärt med ett förtydligande av vilken typ av situationer som ska kunna utgöra synnerliga skäl.

Begränsning av försörjningsstödet för större hushåll

Utredningen gör bedömningen att den föreslagna modellen för en begränsningsregel *sannolikt* är förenlig med barnkonventionens grundprincip om barns rätt till social trygghet. Även i denna del kan det således uppstå tillämpningsproblem i rättstillämpningen.

Utredningen föreslår att hushåll ska undantas från begränsningsregeln om det finns synnerliga skäl. I författningskommentaren anges att undantag bör ske mycket restriktivt och avse sådana situationer där det är uppenbart oskäligt att begränsa försörjningsstödet. Vidare anges att det inte är möjligt att lämna en uttömmande uppräkningslista av omständigheter som kan utgöra synnerliga skäl utan att det kräver en individuell prövning av omständigheterna i det enskilda fallet. Även om det inte är möjligt att lämna en uttömmande uppräkningslista av omständigheter som kan utgöra synnerliga skäl anser förvaltningsrätten att det finns behov av tydligare vägledning kring vilka situationer som avses.

Ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

Såvitt förvaltningsrätten kan bedöma framstår utredningens förslag i huvudsak som en kodifiering av rättspraxis rörande rätten till bistånd för personer som inte har rätt att vistas i Sverige.

Idag saknas särskilda bestämmelser i socialtjänstlagen om ansvaret för stöd och hjälp till personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Sådana bestämmelser finns i stället i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). I den nya socialtjänstlagen som träder i kraft den 1 juli 2025 flyttas nämnda bestämmelse över till socialtjänstlagen. Bestämmelsen innebär att personer som omfattas av LMA inte har rätt till sådana insatser eller sådant ekonomiskt bistånd som motsvarar förmåner enligt den lagen. Han eller hon har inte heller rätt till ekonomiskt bistånd för bostadskostnader. Det finns emellertid personer som inte omfattas av LMA trots att de vistas i Sverige utan tillstånd, exempelvis brottsdömda personer som tidigare haft uppehållstillstånd och som ska utvisas efter avtjänat fängelsestraff (jfr HFD 2014 ref. 37). Utredningens förslag fångar upp även den gruppen.

Konsekvenser för de allmänna förvaltningsdomstolarna

Enligt utredningen kan förslaget om en modell för ett bidragstak förväntas leda att fler biståndssökande än tidigare får helt eller delvis avslag på sin ansökan och att fler än tidigare kommer att vara missnöjda med normberäkningen i sig samt ha invändningar mot huruvida de ska omfattas av taket, vilket innebär att en ökad måltillströmning för de allmänna förvaltningsdomstolarna kan förväntas. Utredningen uppskattar att förslaget om en modell för bidragstak kommer att leda till ökade kostnader om totalt 28 miljoner för de allmänna förvaltningsdomstolarna år 2027 och därefter totalt 20 miljoner på år. Det framgår dock inte närmare hur utredningen har kommit fram till hur stor måltillströmningen för de allmänna förvaltningsdomstolarna kan förväntas bli. Enligt utredningen bedöms förslaget även leda till en ökad hantering av ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer och i viss mån ekonomiskt bistånd för livsföringen i övrigt. Utredningen antar att i genomsnitt 15 procent av de hushåll som berörs per månad kommer att ansöka om ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer eller till livsföringen i övrigt. Eventuella avslagsbeslut på sådana ansökningar kan också förväntas leda till en ökad måltillströmning för de allmänna förvaltningsdomstolarna. Det framgår emellertid inte om utredningen vid beräkningen har tagit hänsyn till den ökade måltillströmning som eventuella avslagsbeslut på denna typ av ansökningar kan leda till.

Vidare har utredningen bedömt att flera ytterligare förslag kan förväntas leda till en ökad måltillströmning för de allmänna förvaltningsdomstolarna. Förutom när det gäller förslaget om en modell för ett bidragstak har utredningen bedömt att den ökade måltillströmningen ryms inom befintliga ramar. Det är dock fråga om ett stort antal förslag som kan förväntas leda till ett ökat antal mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna. Förvaltningsrätten anser att det är nödvändigt att i det fortsatta lagstiftningsarbetet se över hur stor måltillströmning som förslagen sammantaget kan förväntas leda till och vilka ekonomiska konsekvenser det kan få för domstolarna.

Det är rimligt att anta att vissa förslag kommer att leda till att fler personer ansöker om ekonomiskt bistånd för akuta nödsituationer och att

avslagsbeslut på sådana ansökningar kommer att överklagas. Detta innebär att de allmänna förvaltningsdomstolarna kan behöva hantera ett ökat antal mål som kräver skyndsam hantering. Det kommer att påverka domstolarnas arbete i övrigt.

Sammanfattningsvis vill förvaltningsrätten understryka vikten av att måltillströmningen till de allmänna förvaltningsdomstolarna noggrant följs upp och bevakas för kontinuerlig bedömning av om ytterligare medel behöver tillföras till följd av föreslagna förändringar.

Detta yttrande har beslutats av rådmannen Kerstin Andres efter föredragning av förvaltningsrättsfiskalen Sara Lindell.

Kerstin Andres

Sara Lindell